וועטער:
קלאר און וואַרם

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאַנג — 4.58
זון אונטערגאַנג — 8.09

די איינציקע אידישע צייטונג אין מערב קאַנאַדע עטאַבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאָג

Vol. 21, No. 179. Winnipeg, Wed. Aug. 5, 1931. Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאָג. מיטוואך כ"ב אב, תרצ"א.

אידישע פאַרשטייער אין א"י וואָרענען היי-קאָמישיאָנער קעגן געפאר פון אראבישע העצעס

העצעס נעמען אָן שאַרפן כאַראַקטער, ענלאַך צו דעם פריאַר פאַרן אויסברוך פון 1929 — לאַרד טשענסעלאָר זאָגט צו צו צוימען אראבישע פרעסע און פאַרזיכערט אונטערדריקונג פון יעדן פאַרזוך צו מאַכן אומרוען

(ספּעציעלע טעלעגראַמע צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטאַ")

ירושלים, אווג. 5 (איטאַ). — די אנטי-אידישע העצעס צווישן די אראַבער האָבן ווידער אָנגענומען די שאַרפסטע פאָרמען, ענלאַך צו די העצעס וואָס האָבן געפירט צו דעם בלוטיקן אויסברוך פון 1929.

א אידישע דעפּוטאַציע, וואָס איז באַשטאַנען פון קאַל. בן-צבי, עלימאַלע סמיליאנסקי און גאָלומב, האָט נעכטן באַזוכט דעם היי-קאָמישאָנער, וואָרענט דיק אים קעגן די געפאַרן פון די אראַבער שע העצעס. זיי האָבן פאַרבאַבאָט ביים היי-קאָמישאָנער אנדערהאַלבן שעה צייט, און האָבן מיט אים געשטאַנען וועגן אַלגעמיינער זיכערקייט און אויך וועגן דעם קומענדיקן סטרייק פון די אראַבישע מאַטאַר טרייבער.

זיי דער "אינא" ווערט צאַקאַנט, האָט לאַרד טשענסעלאָר געענטפערט, אז די דערזיכונג נעמט אָן געהעריקע מיטעלע מעגן די העצעס אין דער אראַבישער פרעסע, און אז די אַרמיי אין אלבערטא.

דער נייער לייטענאַנט גאַווערנאָר פון אלבערטא

האַז. 11, 7. וואָלש, וועלכער איז נוט לאַנג צוריק באַשטימט געוואָרן צום פאַסטן פון לייטענאַנט גאַווערנאָר פון אלבערטא.

ניי געגרינדעטע אידישע פוטבאָל ליגע האָט היינט ערשטע נייס אויף מאַניטאָבא קאַלעדוש גראָונדס

היינט וועט פאָרקומען די ערשטע "נייס" פון דער ניי-געגרינדעטער אידישער פוטבאָל ליגע. עס וועט שפּילן די י. מ. ה. א. טים קעגן די מאַנ-טעפאַרעס. די שפּיל וועט פאָרקומען אויף די "מאַניטאָבא קאַלעדוש גראָונדס" (עליס און וואַוואַ סטריט).

אַלע אידן, יונג און אַלט, מענער און פרויען זיינען נעבעטן צו קומען היינט אונטן צו דער ערשטער "נייס" פון די צוויי אידישע טימס, און מיט זייער באַזונד דערמוטיקן די ניי-געגרינ-דעטע אידישע ליגע אויפן פספּרט גע-ביט. די פאַרוואַלטונג און די אידי-שע פספּרטלייט בעטן דעם העפאַלכסט די אידישע יוגנט, פון אַלע ריכטונגען, צו קומען און בייוואוינען די דערעפענונג "נייס".

עס איז אויבעריק צו דערמאָנען אַז די י. מ. ה. א. פוטבאָל טים, איז אויי-נע פון די גלענצנדסטע טימס אין ווינניפּעג, און זי האָט פאַר זיך גע-מאַכט א נאָמען אין שטאָט אַלס אַזעלך-כע. אַזוי זיינען אויך די אַנדערע אי-דישע טימס.

די י. מ. ה. א. פוטבאָל טים באַ-שטייט פון די פאָלגנדע יונגערייס: טרילער, געלער, באַרלין, גרינבערג, אייבראַהאַם, פעלאַטשין, גרונוואַלד, בענדיס, פאַסטער, מאָרגנשטערן, דאָ-ער, ה. פערלמוטער, עפּשטיין און שטערן.

די "מאַקאַבייאַנס" טים (נעשטיצט פון דער פרידשול) באַשטייט פון: פיינשטיין, דוש, פערלמוטער, באַרלין, שוסטערמאַן, הערשפילד, טשאַרלי קרוּפּ, לאַק, באַם, פאַבריינסקי, פאַלאַק, נאַ-דעל, זלאַטין, בראַנט און ליפּשיץ.

די "מאַנטעפאַרעס" טים איז צוזאַ-מענגעשטעלט פון די פאָלגנדע יונגע-לייט: אייזלשטיין, הערשפילד, גע-לער, ליפּשקין, ס. קראַפּ, ווינער, קאַטס-לער, דעקסטער, קאַטעראַפּסקי, שאַר, ברענמאַן, פאַלאַק, ווינסטאַן און לייבל.

האַז. 11, 5. וואָלש, וועלכער איז נוט לאַנג צוריק באַשטימט געוואָרן צום פאַסטן פון לייטענאַנט גאַווערנאָר פון אלבערטא.

אנב-אזורחא

פון מארק

דער בני-ברית קעמפּ

נאָך די גרוסן וואָס איך האָב גע-הערט, זייענדיק אין ווינניפּעג-ביטש, וועגן דעם מצב פון'ם בני-ברית זומער-קעמפּ, האָב איך זייער געוואָלט זעען אים מיט מיינע אייגענע אויגן.

צוגיין אהין צופיס איז געווען אביסל צו ווייט, האָב איך געוואָרט אויף דער געלעגנהייט צופאָרן מיט אַן אוטאָמאָ-ביל.

די געלעגנהייט איז געקומען נוט אין א גינסטיקן מאָמענט: ס'איז גע-ווען לעצטן פרייטאָג, ווען מיר זיינען געקומען אין קעמפּ. האָבן מיר אים גע-פונען כמעט ווי דעזערטירט און אין באַזונדער אויסערגעוגנט: ס'איז געווען דער "בין-הכצרים" צווישן איין פאַר-טיג און דער צווייטער, און אויסער דער אומאָרדענונג, האָבן מיר דאָרטן געטראָפן בחוזן אייניקע כחורים, אפנים פון די אויפעער, און די קע-כענס וואָס האָבן געשוויצט אין דער הייסער היץ צוגרייטנדיק "בלינטשיק-לאַך" פון ריזיקער גרויס פאַר'ן באַנ-קעט וואָס האָט געראַדט דאָרטן פאַרקומען זונטאָג.

מיינע אַכסעריואַציעס זיינען אַזוי געווען באַשטרינקט אויף איינדרוקן און אויף די גרוסן וואָס איך האָב געהערט, אָבער דאָס איז געווען גענוג איך זאָל זיך דערלויבן צו מאַכן אייניקע נוט-קאַפּיטולירונגען באַטערקונגען וועגן דעם קעמפּ: אפשר וועט דאָס ברייגנען געוואוינשטע רעזולטאַטן?

* * *

איך ווייס ווי אונזערע אינסטיטו-ציעס קאָנען נוט פאַרטראָגן קיין וואָרט פון קריטיק — די טויער דערלויבן נאָר צו זיינען זיי לויב געזאָגנען, ווייל זיי רעדענען, אז דאָס איז דער אייניקער מיטל צו דערוועקן די געזעלשאַפטלי-כע סימפּאַטיע און אַזוי שאַפן די ניי-טיקע פאַנדן.

איך רעדן, אז דאָס איז א צושטאַנד וואָס גרעניצט זיך מיט דעמאָראַליזאַ-ציע. דאָס שלעכטע איז די אינסטיטו-ציעס קאָן ניט אויסגעוואַרצט ווערן, סיידן עס זאָל קומען אונטערן מעסער פון עפנטלעכער קריטיק און אַפּרעל-טונג.

און אַזוי ווי אין דעם פאַל פון'ם בני-ברית קעמפּ אין דאָס שלעכטס ניט קיין רעזולטאַט חלילה פון נאָכלעסיק קייט אדער שלעכטן ווילן פון די נאָענ-טערע טוער, נאָר פון א מאַנגל אין מיטלען. אין דער בעסטער וועג צו שאַ-פען די מיטלען — צו צוציען דיי אויפ-מערקזאַמקייט פון'ם אידישן צוגעזאַ-מען פון די בני-ברית פאַרן בעסטן אויף דעם שלעכטן מצב פון'ם קעמפּ.

* * *

נאָך דעם וואָס איך האָב געהערט פון באַלויבטע און ניט-פאַרטיינטערעכע-ליכע עדות, און נאָך דעם וואָס איך האָב געזעען מיט מיינע אייגענע אויגן, קאָן איך זאָגן מיט א ריינעם געוויסן, אז איך וואָלט מיינע קינדער אין קעמפּ ניט געשיקט, און ס'איז מיין איינדרוק, אז די בני-ברית מוטיגלידער, וועלכע זיינען באַקאַנט מיט'ן קעמפּ, וועלן אויך ניט שיקן. (כאַטש דר. טשנירטשיר, דער פּרעזידענט פון קעמפּ קאָנען גע-וויס מיט מיר ניט אין דערייגן). אייניקע צופעליקע באַזוכער האָבן מיר פריער דערציילט, אז די ייִנינקייט אינם קעמפּ איז זייער א צווייפלהאַפטע. כאַטש איך בין דאָרט געווען אין אזא מאָמענט, ווען מען האָט ניט גע-דאַרט דערוואַרטן קיין מוסטערהאַפטן צושטאַנד, האָב איך אָבער, דערלויבט דיק אויף דער נאַטירלעכער פאַר אזא צייט אומאָרדענונג, פאַרט באַקומען אז די באַריכטן זיינען ניט געווען איבערטריבן.

* * *

אויף וויפל דאָס איז בלויז א פראַגע פון געלט, איז צו זאָגן פון אייניקע קריטיקייטן:

מען דערציילט, אז די פאַרוואַלטונג האָט געמוזט שניידן די פרוכט פאַר-ציעס פון די קינדער, צוליב עקאָנאָמיע.

די בעסט זיינען שטאַרק אויסגענוצט און די פרוויזיענס און מאַטראַצן זיינען אין זייער א שלעכטן צושטאַנד. דאָס קאָלדרעס קוקן אויס זייער אויסגעטראָ-גען.

מען נוצט עמאָלירטע כלים (טע-לער, שאַרן און טעפּאַך). די כלים זיי-נען אין א שלעכטן צושטאַנד, מיט אָפּ-גערעקלטע שמאַל. די קאָכן דערקלערט אונז אָפּאַלאַנעטיק, אז דאָס זיינען נייע כלים, נאָר חברה מאַכט שנעל א טאַקק פון דעם.

די דאָזיקע כלים, האָבן מיר, וואָרט אפילו אַן אריגע באַלעבאַסטע ניט גערן באַנוצט. זיי וואַשן זיך שלעכט, און די אָפענע אייזן לאַרעס אין ווינטער.

ווייסע כלים וואָלטן אפשר געקאָסט נאָך פיפציק דאָלאַר פאַר'ן סעזאָן, — אָבער די 50 דאָלאַר וואָלט מען גע-דאַרפט אָפּשאַפן. פון די קינדערס מיילך . . .

* * *

און אַט נאָך א זאַך:

מיר איז גראָד געפאַלן, וואָס די אידן האָבן אין דעם פאַל געקויפט א ווילדן פּלאַץ, — זאָלן זיי עס אַליין קולטיווי-רען, און ניט קויפן רוקא אויף פאַר-טיקן.

אָבער דער שרעקלאַכער מאַנגל אין מיטלען דערלויבט ניט צו קולטיווירן דעם פּלאַץ, וואָס איז אַזוי געבעטן מיט דער שיינקייט פון דער נאַטור.

אַט וואָלט מען געדאַרפט אָפּרייניקן די שטיינער פון'ם וואַסער. דאָס וואָלט אָפּשר נעראַטן אַטסטן א פּויפיקער צי א הונדערטער. אָבער דאָס גערעט אין גיטא, סיידן אָפּשאַפן פון'ם עסן . . .

* * *

איך האָב זיך וועגן דעם אַלעמען דאָ דורכגעשטעפּט מיט דר. טשנירטשיר, און איך וועל וועגן זיינע מיינונגען וועגן דעם ענין שרייבן מאָרגן.

לאָרד בעסבאָראָ לויבט אידישע צדקה ביי אָנפאַנג פון בוי ארבעט פון מאָנטרעאָלער אידישן שפּיטאָל

גאַווערנאָר דזשענעראַל גראַבט אויס ערשטע לאָפּעטע ערד פאַר'ן פונדאַמענט פון ערשטן אידישן שפּיטאָל אין קאַנאַדע. — האַלט וואַרימע רעדע, לויבנדיק אידישן געפיל פון אחריות

(ספּעציעלע טעלעגראַמע צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטאַ")

מאָנטרעאָל, אווג. 5 (איטאַ). — דער קאַנאַדער גאַווערנאָר דזשענעראַל, לאָרד בעסבאָראָ, האָט געלויבט די געפילן פון אחדות צווישן אידן, די אידישע צדקה און זייער שטענדיקע גרייטקייט צו העלפן איינער דעם אנדערן אין נויט. — ביי דער פייערלאַכער עפענונג פון א ביי ארבעט אויף דעם ערשטן גרויס אידישן שפּיטאָל אין מאָנטרעאָל און אין קאַנאַדע.

לאָרד בעסבאָראָ, וועלכער איז געווען דער ערן-נאַסט, האָט אויסגעראַכן די ערשטע לאָפּעטע ערד פון דער "מיזיסיפּאָל עגד אַפּאַליק יוסיאיטי באַרד", וועלכע האָט געלויבט א העכערונג פון קאַר-פּפּירס פאַר דער וויניפּעג עלעקטריק קאָ. (די העכערונג איז אריין אין קראַפט אווג. 3טן).

אויף דער זיצונג פון'ם סיטי קאונסיל לעצטן אונטן איז די פראַגע אויפגעהויבן געווארן נאָכדעם ווי א בריוו פון סי-טי סאָליסיטאָר, מר. פּרוד האַם, אין אלדערמען, באַזונדערס אלד. גרעי, האָבן פאַר אים געקעמפט אויבער א חודש צייט, און ער איז באַריכטעט געווארן צום סיטי קאונסיל פונם פאַרזיצער פון דער קאָמיסיע, אלד. ענדרוס.

נאָך דיינגערע דיסקוסיעס אין באַ-שלאָסן געווארן צו האָבן קורצלאַך א ספּעציעלע זיצונג פון'ם סיטי קאונסיל וועגן דעם ענין.

(::)

באַרימטע קאַטעדראַל מאַכט פּלאַץ פאַר סאָוועטישן פאַלאַץ

מאָסקווע, אווג. 5. — דער באַרימ-טער "קאַטעדראַל פונם דערלייזער", איינע פון די אימאָזאַנסטע קירכן פון מאָסקווע און פון רוסלאַנד בכלל, ווערט איצט צענומען אויף שטיקלאַך. אין קאַן פון דער באַרימטער קירך ווערט די "פרי פרעס" אַז איך טערמאָמעטער האָט מאַרעיינכט 100 גראַד צווישן 4 און 5.15 נ.מ. אין דאָ אַז האָט דאָס קוועקזילבער אנגערוהיק פאַלן זייער שנעל, דערדייטנדיק 75 אַרום 7 אויי נער אויגן.

די טעמפּעראַטור אין ווייטער גע-פאַלן דער נאַכט. אין הייניקער טאָג האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט א קוק פרומקרן און מיט אויסזיכטן אויף א נאַנץ קוק טאָג.

צוויי מענטשן זיינען נעכטן דאָ פאַר חלש'ן געוואָרן פון היץ. ג. קיפּערנע, 44 יאָר אלט, פון 523 דערוואַרד עווג. איז געפאַלן אַרום 12 ביי נאַכט מיט'ן פנים אויף דאָס אַזאַלט סטריט, עס קראַפּזדיק זיך הערבי דעם פנים. ער איז אפּגעפירט געוואָרן אין שפּיטאָל ווו מען האָט אים אפּגעמיינטערט אין אפּעשיקט אהיים. דער צווייטער קרבן איז געווען מרס. טערעזאַ קוסיע, 162 יענגעס סטריט, וועלכע איז געפאַלן אין חלשות פון דער שרעקלאַכער היץ, אויף הינטנס עווג. מען האָט זי געבראַכט צו זיך אין אפּגעפירט אהיים.

ווי'ן דעקאַדע פון "פרי פרעס" אין עכסטיקער טאָג איבערגעשראָפן געוואָרן אין היץ בריוו איינמאָל. — ווי 23טן, 1900, ווען די טעמפּעראַטור האָט דער גרייכט 100.5 אַרויף זייער דייטע טעג זיינען פאַרצייכנט: אווג. 24טן, 1929, 100, אין סעפּט. 1, 1929, 99.

(::)

"אַרט" בויט פאַבריקן פאַר קרימער אידישע קאָלאָניסטן

וועלן געבן ווינטערדיקע באַשעפטיקונג צו קאָלאָניסטן

ספּעצ. טעלעג. צו ד. א. וו. פון "איטאַ"

מאָסקווע, אווג. 5 (איטאַ). — דער "אַרט" אָנאָנסירט וועגן א פּלאַן וואָס די אָרגאַניזאַציע האָט ערשט אויסגעאַר-בעט, וועלכער וועט פאַרזאָרגן טויזנטער אידישע אַרבעטלאָזע אויף לאַנג קיין קרים, מיט ווינטערדיקער באַשעפ-טיקונג אין ספּעציעל אויסגעבויטע פאַר דעם צוועק פאַבריקן אין די געגנטן פון די קאָלאָניעס.

דער פּלאַן איז זייער וויכטיק דער-פאַר, ווייל ער וועט צוריקהאַלטן די אידישע אַרבעטלאָזע אין דער ווייטער צו-ריק אין די אַלטע שטעטלאַך אין די חדשים פון'ם ווינטער, ווען זיי האָבן ניט וואָס צו טאָן אין די קאָלאָניעס.

דער "אַרט" אָנאָנסירט אויך דיי עפע-נונג פון נייע פאַבריקן פאַר האַלץ באַ-אַרבעטונג. פאַר העפטונג, היט אַרבעט פאַרזיכערונג פון שפּילצייט אין א. וו., אין א צאָל אוקראַיניש שטעט. די "אַרט" פאַבריקן גיבן א פאַרצוג צו דיי דעקלאַסירטע און זייערע פאַמיליעס, פאַרוואַנדלעדיק זיי אַזוי אין בירגער מיט גלייכע רעכטן.

(::)

רעניסטראַציע פון ניט פאַרהייראַטע אַרבעט-לאָזע

היציקע דיסקוסיעס האָט אַרויסגע-רופן אויף דער זיצונג פון'ם סיטי קאונ-סיל לעצטן אונטן דער פאַרשלאָג פון דער ספּעציעלער קאָמיסיע, אַז ניט-פאַרהייראַטע אַרבעטלאָזע זאָלן ווידער רענעסטרירט ווערן. דער פאַרשלאָג איז אין דער קאָמיסיע דורכגעגאַנגען מיט 4 שטימען צו 3. נאָכדעם ווי אייניקע אלדערמען, באַזונדערס אלד. גרעי, האָבן פאַר אים געקעמפט אויבער א חודש צייט, און ער איז באַריכטעט געוואָרן צום סיטי קאונסיל פונם פאַרזיצער פון דער קאָמיסיע, אלד. ענדרוס.

נאָך דיינגערע דיסקוסיעס אין באַ-שלאָסן געווארן צו האָבן קורצלאַך א ספּעציעלע זיצונג פון'ם סיטי קאונסיל וועגן דעם ענין.

(::)

עלטער פאַר פאַלק באַפרייט זיך פון שווערן לעבן דורך זעלבסטמאָרד

מאָנטרעאָל, קווע., אווג. 5. — ער-וואַרד ריד קראַבי, 51 יאָר, און זיין פרוי, געוועזענע לעדיס פאַן צייטער-מאַן, 41, האָבן געפונען אין דאָס לעבן אין צו שווער פאַר זיי, און זיי האָבן באַשלאָסן צו באַפרייען זיך פון'ם לעבן דורך זעלבסטמאָרד, — זיי זיי דערציילן אין א צעטעלע וואָס זיי האָבן איבער-געלאָזן. זיי האָבן זיך ביידע צוזאַמענ-געבונדן מיט א האַנטוך און איינגע-וואָרפן זיך אין סט. לאָרענס טייך. זייע-רע קערפּערס זיינען שפּעטער געפונען געוואָרן אין באַזונדערע פלעצער, — דער טאָרס האָט קאַנטיק פאַנאַנדער-געבונדן דעם האַנטוך.

(::)

קאַנאַדער מלחמה וועטעראַן שטאַרבן דורכשניטלאַך צו איינעם א טאָג

טאָראָנטאָ, אווג. 5. — מלחמה וועט-עראַנען אין קאַנאַדע שטאַרבן דורכ-שניטלאַך צו איינעם יעדן טאָג, באַריכ-טעט ע. ה. סמאַמעט, פּעקרעטאַר פון'ם פעדעראַלן פעניסיע דעפּאַרטמענט.

נעכטן איז געווען הייסטער טאָג אין וויניפּעג דעם זומער; צוויי מענשן געפאַלן פון היץ אין הלשות

מיר האָבן שוין דעם זומער דאָ גע-האַט עטלאַכע פון די הייסטע טעג וואָס זיינען ווען פאַרצייכנט געוואָרן אין דער געשיכטע פון וויניפּעג, אָבער נעכטיקער טאָג (דינסטאָג) האָט זיי אַלע איבער-געשטיגן. אגב איז נעכטן וויניפּעג גע-ווען דער הייסטער פונקט אין גאַנץ קאַ-נאַדע.

דער אפיציעלער טערמאָמעטער, וואָס איז געוויינלעך פאַרן אויף גראַדן, האָט זיך נעכטן ניט געקאָנט העלפן, פאַרצייר בענענדיק נאָכנעט 98 גראַד אין שטאָן. פּרוואַטע טערמאָמעטערס זיינען אָבער געגאַנגען נאָך העכער. אַזוי באַריכטעט די "פרי פרעס" אַז איר טערמאָמעטער האָט פאַרצייכנט 100 גראַד צווישן 4 און 5.15 נ.מ. פון דאָ אַז האָט דאָס קוועקזילבער אנגערוהיק פאַלן זייער שנעל, דערדייטנדיק 75 אַרום 7 אויי נער אויגן.

די טעמפּעראַטור איז ווייטער גע-פאַלן דער נאַכט. אין הייניקער טאָג האָט זיך אָנגעפאַנגען מיט א קוק-ל אַן נאַנץ קוק טאָג.

צוויי מענשן זיינען נעכטן דאָ פאַר-חלש'ן געוואָרן פון היץ. ג. קיפּערנע, 44 יאָר אלט, פון 523 דערוואַרד עווג. איז געפאַלן אַרום 12 ביי נאַכט מיט'ן פנים אויף דאָס אַזאַלט סטריט, עס קראַפּזדיק זיך הערבי דעם פנים. ער איז אפּגעפירט געוואָרן אין שפּיטאָל ווו מען האָט אים אפּגעמיינטערט אין אפּעשיקט אהיים. דער צווייטער קרבן איז געווען מרס. טערעזאַ קוסיע, 162 יענגעס סטריט, וועלכע איז געפאַלן אין חלשות פון דער שרעקלאַכער היץ, אויף הינטנס עווג. מען האָט זי געבראַכט צו זיך אין אפּגעפירט אהיים.

ווי'ן דעקאַדע פון "פרי פרעס" אין עכסטיקער טאָג איבערגעשראָפן געוואָרן אין היץ בריוו איינמאָל. — ווי 23טן, 1900, ווען די טעמפּעראַטור האָט דער גרייכט 100.5 אַרויף זייער דייטע טעג זיינען פאַרצייכנט: אווג. 24טן, 1929, 100, אין סעפּט. 1, 1929, 99.

אידישע פאַרשטייער אין א"י וואָרענען היי-קאָמישיאָנער קעגן געפאַר פון אראבישע העצעס

העצעס נעמען אָן שאַרפן כאַראַקטער, ענלאַך צו דעם פריאַר פאַרן אויסברוך פון 1929 — לאַרד טשענסעלאָר זאָגט צו צו צוימען אראבישע פרעסע און פאַרזיכערט אונטערדריקונג פון יעדן פאַרזוך צו מאַכן אומרוען

(ספּעציעלע טעלעגראַמע צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטאַ")

ירושלים, אווג. 5 (איטאַ). — די אנטי-אידישע העצעס צווישן די אראַבער האָבן ווידער אָנגענומען די שאַרפסטע פאָרמען, ענלאַך אָנגענומען די שאַרפ-סטע פאָרמען, ענלאַך צו די העצעס וואָס האָבן געפירט צו דעם בלוטיקן אויסברוך פון 1929.

א אידישע דעפּוטאַציע, וואָס איז באַ-שטאַנען פון קאַל. בן-צבי, עלימאַלע סמיליאנסקי און גאָלומב, האָט נעכטן באַזוכט דעם היי-קאָמישאָנער, וואָרענ-דיק אים קעגן די געפאַרן פון די אראַבער שע העצעס. זיי האָבן פאַרבאַבאָט ביים היי-קאָמישאָנער אנדערהאַלבן שעה צייט, און האָבן מיט אים געשטאַנען וועגן אַלגעמיינער זיכערקייט און אויך וועגן דעם קומענדיקן סטרייק פון די אראַבישע מאַטאַר טרייבער.

זיי דער "אינא" ווערט צאַקאַנט, האָט לאַרד טשענסעלאָר געענטפערט, אַז די דערזיכונג נעמט אָן געהעריקע מיטעלע מעגן די העצעס אין דער אַראַ-ביישער פרעסע, און אַז די אַרמיי אין

דריי מאַכן רעמי אין טוריניר פאַר קאַנאַדער שאַך טשעמפּיאָנשיפּ

האַמילטאָן, אָנט. — דער ערשטן פאַרענדיקטער טוריניר פאַר דער קאַנאַ-דער שאַך טשעמפּיאָנשיפּ וואָס איז פאַר א וואַך צייט געשפּילט געוואָרן אין ראָיאַל קאַנאַט האָטעל, האַמילט-טאָן, האָט זיך געענדיקט מיט א דרייטן מי צווישן מאַרים פאַקס פון מאָנטרעאָ-אָל, דעם בין איצטיקן קאַנאַדער שאַך טשעמפּיאָן, דוש. ס. מאַרים, געווינ-נער טשעמפּיאָן פון קאַנאַדע אין ג. איסטמאַן, טשעמפּיאָן פון טאָראָנטאָ.

די דריי געווינער זיינען אויבערשפּיל-פאַרן ערשטן, צווייטן און דריטן פּלאַץ.

דער טוריניר איז געווען איינער פון די אינטערעסאַנטסטע אין דער שאַך געשיכטע פון קאַנאַדע. די איינצלנע מאַנטע שפּיערער, צוזאַמען מיט אייניק-קע אַנדערע באַקאַנטע שפּיערס אין קאַ-נאַדע, זיי גייל, גלעזערמאַן, גרינבערג, אייבראַהאַם, פעלאַטשין, גרונוואַלד, בענדיס, פאַסטער, מאָרגנשטערן, דאָ-ער, ה. פערלמוטער, עפּשטיין און שטערן.

די "מאַקאַבייאַנס" טים (נעשטיצט פון דער פרידשול) באַשטייט פון: פיינשטיין, דוש, פערלמוטער, באַרלין, גרינבערג, אייבראַהאַם, פעלאַטשין, גרונוואַלד, בענדיס, פאַסטער, מאָרגנשטערן, דאָ-ער, ה. פערלמוטער, עפּשטיין און שטערן.

די "מאַנטעפאַרעס" טים (נעשטיצט פון דער פרידשול) באַשטייט פון: אייזלשטיין, הערשפילד, גע-לער, ליפּשקין, ס. קראַפּ, ווינער, קאַטס-לער, דעקסטער, קאַטעראַפּסקי, שאַר, ברענמאַן, פאַלאַק, ווינסטאַן און לייבל.

57-יאָריקע באַבע אַרעסטירט פאַר טרייבן א באַנדיטן אוטאָמאָביל

שיקאַגאָ, איל., אווג. 5. — היינטיקע באַבעס יאָגן אַן זייערע איינקיקאַף ניט נאָר אין דער קורצקייט אדער לאַנגקייט פון קלייד לאַך און אין דויבערן פאַפּער רעסן. אַט אין אין שיקאַגאָ אַרעסטירט געוואָרן א 57 יאָריקע באַבע, ווי די טרייבערן פון אַן אוטאָמאָביל באַ-נוצט אין א ריוביעריי, אין וועלכער איר זון איז דערשאָסן געוואָרן.

די פרוי הייסט אַנא באַראַנסקי, איר זון איז דערשאָסן געוואָרן בעת א הויי-בעריי אין א ריוולעסטייט אפּיס אין באַרד-ווענס. פון שיקאַגאָ. די קויל האָט אים געטראָפן און איז אין אַנט-לאָפן פון דער פאַליציי וואָס האָט זיך נאָך אים געיאָגט.

די אַרעסטירטע פרוי האָט זיך אָפּ-גערופן אַלס אַן אַנדער מענטש, אָבער דער אַנדער מענטש האָט אויפגעגעבן אַז זי איז דאָס מאַמע פון דער באַבע. אין אַנדערן פאַל האָט זי אויפגעגעבן אַז זי איז אַן אַנדער מענטש, אָבער דער אַנדער מענטש האָט אויפגעגעבן אַז זי איז דאָס מאַמע פון דער באַבע.

דער ווערט פון אידישן שפּיטאָל

אין ווינניפּעג

דער אידישער שפּיטאָל אין ווינניפּעג, אין דער לעצטער צייט, האָט אַ גרויסן ווערט אין אַלגעמיין, אין דער אַלגעמיינער מעדיצינישער ווערט, אין דער אַלגעמיינער מענטשלעכער ווערט, אין דער אַלגעמיינער ציוניסטישער ווערט, אין דער אַלגעמיינער אידישער ווערט.

אין דער אַלגעמיין, אין דער אַלגעמיינער מענטשלעכער ווערט, אין דער אַלגעמיינער אידישער ווערט, אין דער אַלגעמיינער ציוניסטישער ווערט, אין דער אַלגעמיינער אידישער ווערט, אין דער אַלגעמיינער מענטשלעכער ווערט, אין דער אַלגעמיין, אין דער אַלגעמיינער מעדיציניש

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די נעשלאסענע פארלאמענט סעסיע

די נאָרוואַס געשלאסענע ערשטע רעגולעמיקע סעסיע פונ'ם 17טן דאמיניאן פארלאמענט איז דורכגעפירט געוואָרן אין איינעם פון די ערנסטסטע מאמענטן אין דער געשיכטע פון קאנאדע פון דער מלחמה אָן. דער שווערער עקאָנאָמישער קרייזיס, וואָס איז אן אלוועלטלאַכע דערשיינונג, איז פארשארפט געוואָרן אין קאנאדע מיט דער אימגערעמעניש פון היינטיקן יאָר, — אן אומגערעמעניש, וועלכע עס איז באזונדערס שווער פאר די פארמערס ארבעטער־ציטראָלן. ווען זייער לאנגע איז שוין אזוי געווען געגנג קרייזיס. צוליב דעם פאל פון פרייזן אין דעם מאנגל פון א מארק פאר זייערע פּראָדוקטן.

אין אזא שווערער צייט וואָרט מען געקאָנט דערוואַרטן, אז די הויפּט אויפמערקזאמקייט פונ'ם פארלאמענט זאָל געשיינקט ווערן דער דרינגנדיקער לאגע אין דער וועגניש פון מיטלען צו פארלייכטערן זי. דאָס איז אבער נים געווען דער פאל: ערשט ביים סאמע סוף פון דער סעסיע איז די דאָזיקע פראגע פארגעבראכט געוואָרן פאר'ן פארלאמענט. אין די רעגierונג האָט אויך נים אנגעצייכנט קיין פלעגער, נאָר בלויז געפאָדערט אין געקראָגן א פרייע האנד אין צו אנטוויקלען היקף מיטלען, וועלכע זי וועט פון צייט צו צייט געפינען פאר נייטיק.

די רעגierונג באַרעכטיקט דעם דאָזיקן אנגעמייגעם פלאן פון א "בלענק מעשע" אין א פרייער האנד דערביים, וואָס די לאגע האלט זיך בכלל אין איין ענדערן. אין די פרעגער וואָס מען צייכנט אָן היינט קאָן נאָר אן אנטשיידונג פאר אומפארבאָרגטע אָנזאָגן אין דערוואַרטן, אז די רעגierונג זאָל באַלד אָנגעצייכנט די אלגעמיינע לייניע, ווי זי האָט עס געמאָן מיט א יאָר צוריק, ווען זי האָט פארריכטן די ספּעציעלע סעסיע צו באהאנדלען די פראגע.

פון דער צווייטער זייט אבער קאָן מען זאָגן, אז די רעגierונג האָט, קריגנדיק א יאָר דערפארונג, אביסל געגענדערט איר בליק אויף דער לאגע. אויב מיט א יאָר צוריק איז די לאגע געווען נים ווייניקער אומבאשטימט ווי איצט, האָט אבער די רעגierונג געקוקט אויף איר דאן מיט אנדערע אויגן. פרעמיער בענעט איז נאָך דאן געווען פריש פון זיינע קאמפּיין רעדעס, און ווערכע ער האָט אייסגעדריקט־זיין אי־בערצייגונג. אז די לאגע אין קאנאדע קאָן זייער לייכט פארבעסערט ווערן דורך די טאריף רעפאָרמען וואָס ער האָט אנגעצייכנט. די זעלבע פארלאמענט סעסיע האָט מאקע דורכגעפירט א גרויסע צאָל טאריף־ענדערונגען, און מר. בענעט האָט וואַרשיינלאך געגלויבט, אז דאָס, צו־זאמען מיט דער אסיגנירונג פון צוזאנציק מיליאָן דאָלאר פאר דערוויי־ליקער פארלייכטערונג פון דער ארבעטסלאָזיקייט, וועט ליקווידירן דעם קריזיס אן דאָס לאנד וועט זיך צוריקקערן צו פּראָספּעריטעט.

פאר דער צייט האָט זיך אבער די לאגע אין לאנד נים פארבעסערט. אין, כאָטש פרעמיער בענעט איז נאָך פיל ערגער געוואָרן. אין, כאָטש פרעמיער בענעט איז נאָך אין אן אויבערצייגונג אין דער ווירקזאמקייט פון זיין הויכער טאריף פּאָליטיק, אנערקענט ער אבער שוין, אז עס מוז געמאָן צייט ביז די ווירקונג וועט זיך דערפילן. ער דערוואַרט שוין דערפאר נים מיט קיין זיכערקייט דעם באַלדיקן צוריקקערן פונ'ם לאנד צו פּראָספּעריטעט, און פארלאנגט א פרייע האנט צו האנדלען אין פאל ווען זיין פּאָליטיק וועט נים ברייגען קיין באַלדיקע רעזולטאטן.

ווי די מעשה איז, קאָן מען אבער האָפן, אז די רעגierונג וועט אנגענומען די דרינגנדיקסטע מיטלען אין וועט זיך נים אפשטעלן פאר קיין שום הוצאות, צו ספּאָרוועזן זיך מיט דער דרינגנדיקער לאגע, זי וועט אייסגעבן איר פרייע האנד. אין דער מען האָפן, צו פארווירקלאכן די צוזאָגן פונ'ם פרעמיער אליין און פונ'ם ארבעטס מיניסטער, אז "קיינער אין דעם לאנד דאַרף נים הונגערן". די רעגierונג וועט מוזן נעמען אין אנבאטראכט, אז סיי די מוניציפּאליטעטן און סיי די פּראָווינצן (אין די מיינסט פאלן) שטייען אויפ'ן שוועל פון באנקראָט, און זיי קאָנען מער נים טראָגן די שווערע לאסט וואָס איז ביז איצט אויף זיי געלעגן אין פארבינדונג מיט דער וואקסנדיקער ארבעטסלאָזיקייט מיט דער אומגליקלאכער לאגע פון די פארמערס. אין, זי וועט מוזן גיין א סך ווייטער אין דער הינזיכט, ווי ביז איצט.

וועט די רעגierונג דורכפירן אירע פּלענען אויף דעם געביט. דאן וועט מען איר גערן מוחה זיין איר זינד צו שטרייגנען פרינציפּ פון פארלאמענטארייזם. וואָס זי האָט פארלאנגט אין דער פארלאמענט מיט אירע פלעגער. מיר מוזן אבער אויפ'ן שארפסטן אויסזעצן קעגן דעם: וואָס זי האָט גרייצייטיק געפאָדערט אין גע־קראָגן א פרייע האנט "אונטערצודריקן וועלכע ס'איז אומרעכט וואָס קאנען אריינשפּרינגען אין פארבינדונג מיט דער לאגע אין לאנד". דאָס מיינט, ערשטנס, אז די רעגierונג איז נים זיכער אירע מיטלען אין זיין ווירקונאָס געגיג צו באוויזיקן די באזונדערע ערנסטקייט פון דער לאגע, און, צווייטנס, אז זי פארמעסט זיך אנצונעמען אזעלכע מיטלען, וועלן זי זעלבע אויפ'ן אנדערן הויף אין באשטימען פון דן בירגער.

* * * * *

דאָס, דינקען מיר, זיינען אין פנים פון דער דרינגנדיקער לאגע אין לאנד, געווען די וויכטיקסטע געשעפטן פון דער סעסיע, כאָטש זיי האָבן אויף איר פארנומען אזוי ווייניק צייט.

צווישן די אנדערע וויכטיקערע אויפטען פון דער סעסיע איז געווען דער דערקלערטער באנים פון פינף סענט א בושל פון עקספּאָר־טירטע וויזיין פאר די פריערי פארמערס. וואָס איז, ביי די איצטיקע איי־סערגעוויינלאך נידעריקע ווייזין פריזין, א גאנץ באדייטנדיקער בייי־טראג. דאָס איז אגב אין דער ריגיע מיט דער אנגעמייגער פּראָטעקציאָ־ניסטישער פּאָליטיק פון פרעמיער בענעט: ווען מען ווייגט אריין דיא הייבע טאריפן אויף אימפּאָרטן צו באשיצן די לאָקאלע אינדוסטריע, מיז מען לאָגישערווייז באשיצן דעם עקספּאָרטער אויפ'ן ווערט מארק דורך באַ־נוסן.

דער באהארניא קאנאדא, אייגער פון די גרעסטע פּאָרטישע סקאנדאלן אין דער געשיכטע פון קאנאדע, האָט פארנומען א היכשן פּלאץ ביי דער סעסיע. די פארהאנדלונגען האָבן זיך פארענדיקט מיט א צוזאָג פון דער רעגierונג צו באשיצן די אינטערעסן פון פּיסיקיקס אין דער דאָזיקער אנטערנעמונג דורך א רעגierונגס קאָנטראַט. אבער ווי ווייט דער דאָזיקער קאָנטראַט וועט גיין איז נאָך דערווייל נים באקאנט.

אנד האָט זיך די איינפארשונג פון דעם דאָזיקן סקאנדאל צו שנער פארענדיקט. און דאָס פּיסיקיקס וועט זיכער פארערן די ווייטער דיקע איינפארשונג פון דער פּאָליטישער קאָרופּציע וואָס איז דאָ בלויז מיילווייז אנטדעקט געוואָרן.

די סעסיע איז, בסך־הכל, געווען ווייניק א ווייכטיקע. ס'איז אבער דערווייל שווער צו פארויסזאָגן אין באשטימען, צו ווערלכע איר ארבעט וועט פירן. דאָס פארבלייבט פאר דער צייט צו דערקלערן.

נייעס וועגן דר. הערצל

ספּעציעל פאר ד. א. וו. פון "איטא"

פון ש. שוואַרץ

נייעס וועגן הערצלען! איז דאָס מעגלאך?

יאָ. ס'האָט זיך אריינגעוויזן אז עס איז מעגלאך. אין דעם הערצל־אויגוס, וואָס די אלגעמיינע ציוניסטן האָבן אראנזשירט אין ירושלים, דעם 20טן תמוז, האָבן די דערנערס דערציילט פיל זאַכן וואָס מ'האָט בין איצט נים גע־וואוסט. אויף דעם אויגוס זיינען אריינ־געטראָטן אריץ־ישראל אלע באקאנטע פּרעזיאָנלאַכייטן, און זיי האָבן דער־ציילט דעם פּיסיקיקס זייערע אייגענע דעראינערונגען. זאָכן וואָס זיי אלליין האָבן געזען און געהערט פון טעאַטער הערצל ווען זיי האָבן באַגעגנט מיט אידן אין אויסלאנד, דאָ אין לאנד זאָלט איר דערווייל ארבעטן פאר דער אימיגר־בונג פון דער העברייאישער שפּראַך און קולטור און פארשפּרייטן דעם אידישן נאציאָנאלן גייסט אין לאנד. אבער אר־בעטן פאר'ן ציוניזם אפּיציעל דאָ אין דערווייל אוממעגלאך".

ה' יעלין האָט געזאָגן הערצלען מיט דרייי יאָר שפּעטער אין ווין. ער האָט גע־רעדט מיט אים ווען דער אידישער נאַ־ציאָנאלער ביבליאָטעק אין ירושלים וואָס איז נאָך דאַמאָלסט געווען אין די הענט פון די "בני ברית". הערצל האָט אויסגעוויזן א גרויסן אינטערעס אין דער ביבליאָטעק און אין דאָס ארויס אין ווין אפּיציעלן אראנז' "די וועלט" מיט אן איפּאָרוף צו אלע ציוניסטן צו מרבד זיין לטובת דער ביבליאָטעק.

ה' יעלין האָט אין הערצלס אַרבעטס קאַבינעט, אין ווין, געזאָגן אויסגע־ווייזט אויף א טיש א גראַנדיעזע מאַר־מע פון אריץ־ישראל. הערצל האָט אים דאַרויף געזאָגט: "איך קאָן נים אר־בעטן פאר אריץ־ישראל אין איך זע אַ מאר מיר נים עטוואָס מסשות'דיקע פון א"י. די קאַרטע איז דאָס מסשות'דיקע וואָס איז דערפאר מיינע אויגן". דר. הלל יפה דערציילט: "נאָך א מאָג צען פון הערצלס אנקומען קיין א"י איז צו מיר געקומען רעב. העבלער, ווי ווייט מענש איז היה, אויך די ווילי־דעסטע פון די פארוואַרפענסטע מענש־לאכע נרופּן האָבן יעדער זייער שפּראַך, ווי פּרימיטיוו עס זאָל נים זיין. עס איז אמת, דאָס האָט אויך חיות פון האָבן זייערע "שפּראַכן" וואָס באשטיין אין ברוי־מען און ברילן. לכשל, ווען א הונט בילט אדער א פערד הירזשעט "דערט־ער, געבנדיק ביישנס פון עפּאַר. הונ־גער, צופרידנהייט, ערגער, טרויער, א. א. וו. אבער עס איז נים שיין שפּראַך דערמיט. דאָס קיין חיה קאָן נים קאָמ־ציזירן זייערע שפּראַך ביישנס. די דאָ־זיקע נרופּע מתנה איז געגעבן גע־וואָרן בלויז דעם מענשן אליין.

אין דאָך איז שפּראַך נים א מתנה פון דער נאַטור צום מענשן. דער מענש וועט געבאָרן אין א שפּראַך אין מיז־ווערט געבאָרן אין א שפּראַך אין מיז־ווערט עס ערשט דערלערנען לאנגזאַם שפּע־טער. א ביי־געבאָרענע בייבי קאָן בלויז אויסדריקן זיינע געפיהלן אין שרייען פונקט ווי א חיה. בלויז ווען דאָס קינד וואַקסט אויף, לערנט עס זיך אויס צו ריידן פון די מענשן אַרום אים, אין דער פּראַקטיס אין א נאַנץ אנגלאמער; עס האָט צוערשט בלויז אַרויסגעמאָלן קורצע אייזעלביקע ווערטער, ווי "מא", "פּאַ" א. א. וו. די קונסט צו קאָמבינירן די ווערטער אין אַרויסזאָג נאַנצע פּראָזן דערלערנט א נאַרמאַלער קינד ערשט צום פינפטן יאָר. ווען צ. ב. א. קינד זאָל באַלד באַד דער גע־בורט אפּגעוונדערט ווערן פון מענשן אין אויפוואַקסן אָן א מענשלאַכער סביבה, וועט עס נים קאָנען ריידן קיין שפּראַך, נאָר וועט קאָנען בלויז שרייען אדער ברומען ווי א חיה.

אין דער ביאָלאָגיע איז באקאַנט, אז דאָס מענשלאַכע קינד איידער דעם גע־בורט מאַכט דורך אלע שטופן פון עוואָלוציאָן וואָס דער מענשלאַכער מין האָט דורכגעמאַכט אין זיין לאנגען אנטוויקלונגס פּראָצעס. די נים נעבאָ־רענע בייבי האָט צוערשט דיי פאָרם פון א פישעלע. דערנאָך נעמט עס אָן די פאָרם פון אָן אמפיביען (האַלב וואַ־סער, האַלב יבשה חיה). דערנאָך די פאָרמע פון א מאַמאַל (זויג־טיער), און נאָר צו דעם נעמט עס אָן די מענש־לאַכע געשטאַלט.

אין עס נים אנצונעמען, אז אן ענ־לאָכן פּראָצעס אין שפּראַך, מאַכט דורך דאָס קינד?

מיט אנדערע ווערטער, דאָס פונקט ווי די ביי־נים געבאָרענע בייבי אין שפּראַך־לאָן אין דערלערנט זיך אויס צו ריידן בלויז לאנגזאַם. אזוי אויך אין דער פּרימיטי־ווער מענשלאַכער מין געווען אַלאַר שפּראַכלאָז אין די שפּראַך אין גערלר־דענס געוואָרן אין א לאנגזאַם — ווי־זאַמען פּראָצעס. בלויז וואָס עס נעמט ביי א קינד איצט עטלאַכע יאָר, האָט עס דעם מענשלאַכן מין געגומען וועגן וויי־ל יאָרהונדערט.

אז דער אויסשפּרינג פון דער מענש־לאַכער שפּראַך האָט נעמען באשטיין מיט ווערכע דער אינדיווידועלער פּרימיטי־ווער מענש האָט געגעבן צו פארשטיי־ן אין דער אינדיווידועלער פּרימיטי־ווער מענש האָט געגעבן צו פארשטיי־ן אין אריינגעקומען אין אַ. ב. א סינגלאַר פאר דער נעפאר פון א שונא אדער פון א ווילדער חיה, א סינגאל פון אַ־נגר, אדער א סינגאל פון חיה־נער. א. א. וו. אין דעם זיינען די פי־לאָזאָן איינשטיין, ביסלאָכווייז זיי־נען אין אין אין דער ווערטער דורך דאָס־ביגאַנגען פון סינגאלן צו שאפן נייע אויסדריקן.

די ארגינעלע אויסשפּרינג שפּראַך האָט נעמען אנטהאלטן ווערטער בלויז פאר פיזישע באַגריפן. די ווערטער פון אָנזאָגנאַנטע נייסטיקע באַגריפן האָבן נעמען שעפאן ווערן ערשט אן אויס־ווייטערע ציוויליזאַציע, ווען דער ווערטער פון אַ־נדערע ציוויליזאַציע שפּעטער אין אַ־נדערע לאנד אין אַזאַן פאר א שטיקער לאנד וואָס איר האָט שוין אָפּגעשפּיל־ט.

דער קאָאָלניסט בראַזאַ פון מינאַ־טיין, מאַנסקריט, און פּערוויש (מוטער מאַדהער, מאַם, מאַטער, מער א. א. וו). נאָך מערקווירדיקער איז דער וואָרט "זאָק" וואָס איז כמעט אין אלע אייר־ראָפּייאישע שפּראַכן דער זעלבער און איז דער אַבריאַיאיש — "שק". מער־ערע אעלבע ביישפּילן קאָנען געגעבן ווערן. נאָך אינטערעסאַנטער פּרייליכע איז דער קוריצער אויסדרוק, ווערט "אַז" וואָס אין אלע שפּראַכן האָט דאָס די זעלבע באַדייטונג פון אַ אויס־גשריי. דאָ האָבן מיר פּרייליכע אַ־ווערבן אין אַ בערבליאַכע פון אַן אריגינעלן ראָמאַני־שע שפּראַכן: פראַנצויזיש, שפּאַניש אין אַ. וו.

די אסיסיליאַציאָן פון שפּראַכן איז צונעגאַנגען פיל לייכטער אין שנעלער ווי די אסיסיליאַציאָן פון ראָסן. דאָס אידישע פאלק האָט נאָר 50 יאָר פון גלות בבל זיך צוריקגעערט מיט א פרעמדער שפּראַך — אַרמיש, בלויז בענדיק אבער ריין אין אַראַמ.

די נעבאָרענע ווערטער אין אנדערע שפּראַכן האָבן גרינגער נעמאַכט די באַר־נערשפּראַך אין גענעבן. די מענלאַכ־קייט אויסצואַרבעטן א נייע טערמינאָ־לאָגיע. עס איז נים איבערצוטריבן צו זאָגן דאָס די ווערטער באַרגעניש האָבן צום גרויסן טייל ביינעטראָן צו דער אנטוויקלונג פון ליטעראַטור קונסטן און וויסנשאַפט. די ווייכקייט פון א מאַרענער שפּראַך איז אין אירע גע־באַרטע ווערטער. אויסדריקן אין פאַר־נעדערט אנדערש. ווען לכשל א נים נעשוילטער מאַרענער ענגלישע ליטעראַטור פון נעמען לעזן ענגלישע ליטעראַטור פון צענטן יאָרהונדערט וועט ער נים פאַר־שטיין א וואָרט אז אן איבערזעצונג, אזוי אנדערש איז דער ענגליש פון עס־לאָכע יאָרהונדערט צוריק.

אין יעדער שפּראַך פאלן אַרויס כסדר אלטע ווערטער און אויסדריקע, און עס נעמען נעשאַפן נייע. אַפּט־ווערט א וואָרט אזוי איבערנעאַנדערשט דאָס עס איז קוים צו דערקאָנען די אריגינעלע קוועלע. אויך דאָס קומט פון באַקאַנט־לאָכקייט, פון די אינדיווידועלע מענ־שען. נעוויינלאך ווערן די ווערטער פאַרקירצט אדער עטלאָכע ווערטער צו־זאַמענגעבונדן אין איין פאַרקירצטן וואָרט אזוי, אז עס איז קוים מעגלאך צו דערקאָנען די ווערטער פון וואָנען דער וואָרט איז נעשאַפן. אין דער ענ־גלישער שפּראַך זיינען דאָ באַזונדערע פּילע ביישפּילע אזעלכע, ווי למשל דער "פּרוס", נאַטספּורכטיק, אין נעשאַפן פון די צוויי ווערטער "נאַדלייק" — פאַרשיידענע דיאַלעקטן, ווי ליטכט פון דיי־נען געגלייכן בלויז צוויי בוכשטאַבן "לי".

אין אונזער אידיש האָבן מיר אויך אזעלכע ביישפּילן, ווי למשל די דריי העברייאישע ווערטער "אם יראה השם" וואָס זיינען אין דער פאָלקס שפּראַך קאָמבינירט נעוואָרן אין איין ווערט "מירעשעם" אדער נאָר "מירעס" (דער שריבער פון די שורות האָט גע־הערט פילע מאָל אין די שטעטלאך פון פּוילן זאָגן "מירעס" אדער נאָר "מאַר־עס"). ווען העברייאיש זאָל אינגאַנצן פאַרנעסן, ווערן פון די אידישע מאַסן, ווי עס וויזן האָבן די אידישטן, וואָלט דעם צאָקונפטיקער דור נים איינגעפאלן אז דער וואָרט "מירעס" אין אַ־נדערע שפּראַך איז אין אירע בע־ארטע ווערטער. אויסדריקן אין פאַר־נעדער אנדערש. ווען למשל א נים נעשוילטער מאַרענער ענגלישער ליטעראַטור פון נעמען לעזן ענגלישע ליטעראַטור פון צענטן יאָרהונדערט וועט ער נים פאַר־שטיין א וואָרט אז אן איבערזעצונג, אזוי אנדערש איז דער ענגליש פון עס־לאָכע יאָרהונדערט צוריק.

אין יעדער שפּראַך פאלן אַרויס כסדר אלטע ווערטער און אויסדריקע, און עס נעמען נעשאַפן נייע. אַפּט־ווערט א וואָרט אזוי איבערנעאַנדערשט דאָס עס איז קוים צו דערקאָנען די אריגינעלע קוועלע. אויך דאָס קומט פון באַקאַנט־לאָכקייט, פון די אינדיווידועלע מענ־שען. נעוויינלאך ווערן די ווערטער פאַרקירצט אדער עטלאָכע ווערטער צו־זאַמענגעבונדן אין איין פאַרקירצטן וואָרט אזוי, אז עס איז קוים מעגלאך צו דערקאָנען די ווערטער פון וואָנען דער וואָרט איז נעשאַפן. אין דער ענ־גלישער שפּראַך זיינען דאָ באַזונדערע פּילע ביישפּילע אזעלכע, ווי למשל דער "פּרוס", נאַטספּורכטיק, אין נעשאַפן פון די צוויי ווערטער "נאַדלייק" — נאָט עגלאך. אבער פונם וואָרט לייק זיינען געבליבן בלויז צוויי בוכשטאַבן "לי".

אין אונזער אידיש האָבן מיר אויך אזעלכע ביישפּילן, ווי למשל די דריי העברייאישע ווערטער "אם יראה השם" וואָס זיינען אין דער פאָלקס שפּראַך קאָמבינירט געוואָרן אין איין ווערט "מירעשעם" אדער נאָר "מירעס" (דער שריבער פון די שורות האָט גע־הערט פילע מאָל אין די שטעטלאך פון פּוילן זאָגן "מירעס" אדער נאָר "מאַר־עס"). ווען העברייאיש זאָל אינגאַנצן פאַרנעסן, ווערן פון די אידישע מאַסן, ווי עס וויזן האָבן די אידישטן, וואָלט דעם צאָקונפטיקער דור נים איינגעפאלן אין איין ווערט אין אַ־נדערע שפּראַך. אין דער מער אדער ווייניקער ווייטערער צו־קונפט, האָט די צווייטע ווערט נאַציאָ־נען וועלן ריידן אין שפּראַך. אדער האָבן אונזערע אונזערע אין שאַפן אין אונזערע אין אונזערע אין אונזערע

מיטוואך, דעם 5טן א

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאַרגענס אידישן לעבן אין אַמעריקע

(פאָרזעצונג)

— אַט איז א שטריק, לאַמיר אים הייגנען ! — האָט אימיצער אויסגעשריען.

עס האָט זיך מאַקע באַוויזן א לאַנגע אַן זיין שטריק. ביי אימיצן אין דער האַנט. עטלאַכע מענער האָבן אים אונטערגעגאַפּט און פאַרוואָרפן אַרום א דיקן צווייג פון איינעם פון די בוימער וואָס זיינען געשטאַנען ביי דער זייט פונם חצר.

—מיר וועלן שיסן, אויב אימיצער וועט וואָגן אים שלעפּטן טאָן ! — האָט געדונערט דער שעריף, אַרויס־כאַפּנדיק דעם רעוואָלווער פון זיין גאַרטל.

די אַנדערע אַרום אים, האָבן אויך אַרויסגעכאַפּט זייערע רעוואָלווער.

דזשעף אין אַרומגעלאָפן צווישן די אויפגערעגטע פאַרמער און ער האָט זיי נאָך מער געדרייט.

— דערשיסן דאַרף מען אים ! דער־שיסן ווי א הונט ! . . .

דער עולם איז אַלץ געוואָרן גרעסער און אויפגערעגטער. דער שעריף האָט געקוקט אַרום זיך מיט א פּיכ־סטערן בליק. ער האָט געפּיפיט, און מיטן אַנהאַלטן מיט ביידע הענט, אין די דער אַמאָליקער גליקלאַכער קריידער היים איז מיט יע־דען טאָג געוואָרן אַלץ דרינקנדער.

עס איז דערפאַר קיין וואונדער ניט וואָס חוט האָט זיך אַזוי דערפריי־ווען זי האָט דערזעען ביי דער טיר די יונגע רעי מילער.

— אָבער פאַרוואָס ביזטו אַזוי אַר־מעטיק ? פאַרוואָס ביזטו אַזוי בלאַס ? — האָט זי גערעדט צו איר אַזוי ווי א מאַמע רעדט צו איר קינד, און האָט זי אַריינגעפירט אין הויז.

רעי איז ווירקלאַך געווען בלאַס. איר הויבן און שלאַנקע פיגור האָט זיך אַזוי ווי איינגעבויגן אונטער א שווע־רער לאַסט וואָס האָט געדריקט. איר נשמה. איר אויגן זיינען געווען אַזוי ווי פאַרצויגן מיט א גרויכן נעפּל פון דערשלאַגקייט און אומעט. אירע ליפּן זיינען געווען בלאַס און צעבייסנ־דיקט, אַזוי ווי זיי וואָלטן זיך באַר־מיט ניט אַרויסגעלאָזן קיין קלאַנג.

גערירט פון דער פריינטלאַכער אויפ־נאַמע, מיט וועלכער חוה האָט זי באַ־געגנט, האָט רעי שיר אויסגעגאַנען אין א געוויין. אירע אויגן זיינען פול געוואָרן מיט טרערן וועלכע האָבן באַלד אָנגערונען צו פלייסן איבער איר באַ־קען.

— וואָס איז דיר, רעי ? וואָס איז דיר, קינד ? — האָט מאַדאַם קריי־דער זיך שטאַרק דערשראָקן און זי האָט איר אָנגעכאַפּט ביי ביידע הענט — וואָס האָט מיט דיר פאַסירט ? זאָג, נעם מיר ניט אַרויס די נשמה.

חוה האָט אַלע מאָל ליב געהאַט דאָס יונגע מיידל און זי איז אַלע מאָל גע־ווען גערן ווען זי איז געקומען צו איר אין שטוב. זי האָט זי ליב געהאַט פאַר איר שטילקייט און פאַר איר באַשיי־דענקייט. זי האָט געקוקט, אַז זי דאַרף זי ליב האָבן דערפאַר וואָס זי מיט ניט קיין מאַנט און ניט קיין מאַכט און וואָס זי דאַרף זיך דאַרפן ביי א בייזער מוטער, וועלכע האָט איר איינגעגעבן קינדער . . .

איצט האָט זי נאָך מער דערפילט א נאַענטקייט צו דער יתומה . . . האָט בעז דאָך אויף אירע קינדער זייער פאַטער פאַרלאָרן . . . זיינען דאָך אויף אירע קינדער יתומים געוואָרן . . .

עטלאַכע מאָל האָט ער שוין געהאַלטן ביים אַריינגיין אהין, מיט דער כונה צו בעטן גאָרבערן, אַז ער זאָל אים צוריק אַנשטעלן, כדי ער זאָל עפּעס פאַרדינען, צו עפּעס זיך דערשלאָגן, אָבער יעדעס מאָל האָט אַזוי ווי א געד־היינט האָט אים צוריקגעהאַלטן פון אַריינגיין אין אינווייניק.

דערווייל זיינען די וואָכן געגאַנגען און דער אומעט אין דער אַמאָליקער גליקלאַכער קריידער היים איז מיט יע־דען טאָג געוואָרן אַלץ דרינקנדער.

עס איז דערפאַר קיין וואונדער ניט וואָס חוה האָט זיך אַזוי דערפריי־ווען זי האָט דערזעען ביי דער טיר די יונגע רעי מילער.

— אָבער פאַרוואָס ביזטו אַזוי אַר־מעטיק ? פאַרוואָס ביזטו אַזוי בלאַס ? — האָט זי גערעדט צו איר אַזוי ווי א מאַמע רעדט צו איר קינד, און האָט זי אַריינגעפירט אין הויז.

רעי איז ווירקלאַך געווען בלאַס. איר הויבן און שלאַנקע פיגור האָט זיך אַזוי ווי איינגעבויגן אונטער א שווע־רער לאַסט וואָס האָט געדריקט. איר נשמה. איר אויגן זיינען געווען אַזוי ווי פאַרצויגן מיט א גרויכן נעפּל פון דערשלאָגקייט און אומעט. אירע ליפּן זיינען געווען בלאַס און צעבייס־דיקט, אַזוי ווי זיי וואָלטן זיך באַר־מיט ניט אַרויסגעלאָזן קיין קלאַנג.

גערירט פון דער פריינטלאַכער אויפ־נאַמע, מיט וועלכער חוה האָט זי באַ־געגנט, האָט רעי שיר אויסגעגאַנען אין א געוויין. אירע אויגן זיינען פול געוואָרן מיט טרערן וועלכע האָבן באַלד אָנגערונען צו פלייסן איבער איר באַ־קען.

— וואָס איז דיר, רעי ? וואָס איז דיר, קינד ? — האָט מאַדאַם קריי־דער זיך שטאַרק דערשראָקן און זי האָט איר אָנגעכאַפּט ביי ביידע הענט — וואָס האָט מיט דיר פאַסירט ? זאָג, נעם מיר ניט אַרויס די נשמה.

חוה האָט אַלע מאָל ליב געהאַט דאָס יונגע מיידל און זי איז אַלע מאָל גע־ווען גערן ווען זי איז געקומען צו איר אין שטוב. זי האָט זי ליב געהאַט פאַר איר שטילקייט און פאַר איר באַשיי־דענקייט. זי האָט געקוקט, אַז זי דאַרף זי ליב האָבן דערפאַר וואָס זי האָט ניט קיין מאַנט און ניט קיין מאַכט און וואָס זי דאַרף זיך דאַרפן ביי א בייזער מוטער, וועלכע האָט איר איינגעגעבן קינדער . . .

איצט האָט זי נאָך מער דערפילט א נאַענטקייט צו דער יתומה . . . האָט בעז דאָך אויף אירע קינדער זייער פאַטער פאַרלאָרן . . . זיינען דאָך אויף אירע קינדער יתומים געוואָרן . . .

אין מיט א געפיל פון אמת'ער מו־טער ליבע און שרעק האָט זי דאָס יונ־גע מיידל צוגעצויגן צו זיך :

— זאָג מיר, רעי, זאָג מיר, קינד — האָט זי זיך געבעטן ביי איר — האָט חלילה עפּעס שלעכטס מיט דיך פאַסירט ?

רעי האָט נאָך אַלץ קיין וואָרט ניט אַרויסגעלאָזט פון איר מויל. אירע בלאַסע ליפּן זיינען אַזוי ווי געבליבן פעסט צענויפגעפּרעסט און געשלאָסן.

פון חוה'ס גוטע רייד האָט איר יונ־גע ברוסט זיך צענומען הויבן אין דער לופט. דער קוואַל פון צרות און פון בושה איז געווען איבערפליסן. זי איז צוגעפאַלן מיטן קאָפּ צו חוה'ס ברוסט און זי האָט אויסגעבראָכן אין א האַרצ־רייסנדן געוויין.

— קינד מיינס, קינד מיינס, באַרו־איק זיך ! — האָט חוה זי געדריקט צו זיך, געקושט און געגלעט די האָר פון איר קאָפּ, געגעבן צו איר גוטע רייד און געווּסט זי צו באַרואיקן. זי האָט פאַר קיין פאַל ניט געקאָנט פאַרשטיין וואָס מיט איר האָט פאַסירט.

א קורצע ווייל איז פאַראיבער אין שווישלשווינג. עס האָט זיך נאָר גע־הערט רעי'ס שלוכץ'ען, וואָס האָט זיך אַזוי ווי קעגן איר ווילן, אַרויסגעריסן פון איר ברוסט. חוה האָט געמאַכט, אַז די בעסטע זאַך וועט זיין, צו לאָזן איר זיך אויסוויינען. אפשר וועט זי דערנאָך קאָנען דערציילן וואָס מיט איר איז געשעען.

זי האָט אַרומגענומען און געדריקט צו זיך. אין שטוב איז קיינער ניט געד־ווען. בעז איז געווען ערגעץ אין סטרעט און די קלענערע קינדער האָבן זיך נאָך ניט געהאַט צוריקגעקערט פון סקול. חוה האָט זיך ערשט איצט געבאַפּט אַז דאָס מאַדאַם, וואָס רעי איז איר געקומען אין מיטן טאָג, ווען זי האָט געוויינלאַך, געדאַרפט זיין אין מר. גאָרבערס אפיס, זאָל דאָס מעגלאַך זיין, האָט זי געטראַכט, אַז רעי האָט איר שטעלע פאַרלאָרן ? ווי קאָן דאָס זיין ? פאַרוואָס ? אַן אויב אפילו, יאָ, דאַרף מען אַזוי ווייגן ? דאַרף מען אַזוי אָפּערן ? דאַרף מען זיין אַזוי פאַר־ווייסדיק ?

רעי איז געלעגן מיטן קאָפּ באַהאַלטן אויף חוה'ס שויס. זי האָט זי פעסט אַרומגענומען מיט ביידע הענט. אַזוי ווי זי וואָלט ביי איר געווּסט שוין קען פרעמדע. בייזע מעגשן, וואָס האָבן זי פאַרפאָלגט. זי איז געווען איינגעגאַנ־רעט אויף ווי א קליין, שוואַך הינטל, וואָס האָט ערגעץ פאַרבלאָנדזשעט פון דער היים און זוכט שוץ.

ענדלאַך האָט רעי אויפגעהערט וויי־נען. זי האָט אַביסל אויפגעהויבן דעם קאָפּ און האָט מיט א לויטערן בליק אין מיט א ווייטאַנדיקן שמייכל אויף די בלאַסע ליפּן א קוק געטאָן צו חוה'ן.

— נו, קינד, שוין איבערגעגאַנגען ?

— האָט חוה זי געפרעגט מיט דער צערטלאַכקייט פון א מאַמע און א אַרויס־געשלוכצט :

— איך האָב זיך געקריגט מיט דער מומען...

חוה האָט געקוקט אומרואיק און פאַרוואונדערט. — און אַז מ'קריגט זיך שוין מיט א מומע, דאַרף מען אויעק פון הויז ? דאַרף מען אַזוי ווייגען ?

— פאַרוואָס האָסטו זיך געקריגט מיט דער מומען, — האָט חוה גע־פרעגט.

דער האָט ניט אַזוי גיך געענטפערט. ס'איז געווען קלאָר צו זען, אַז ס'איז אַרומגענומען שווער צו רייד, אַן אַ שווערער שטיין האָט געדריקט איר האַרץ.

— וואָס פאַרט האָט דאָרט פאַסירט, — האָט חוה געפרעגט איין מאָל נאָכ־אַנדערן.

(ווייטערעס קומט)

אידישע נייעס פון יענער זייט ים

ענגלישער לאָרד פאַרליבט זיך אין ביאַלאָסטאָקער מיידל

שוין ניט אין איין ביאַלאָסטאָקער אידישער מיידל האָט זיך פאַרליבט א מיליאָנער פון די ווייטע לענדער אין א גליקלאַך געמאַכט — שמ'ט דאָך ביאַ־לאָסטאָק אויף דער וועלט מיט אירע שיינע טעכטער.

איינע פון די דאָזיקע שיינע טעכטער האָט אָבער איצט געטראָפן נאָר א באַ־זונדער גליק : זי איז געווען אויף א פאַסטן ביי א גרויסער פירמע, וואו עס פלעגן קומען סוחרים פון אויסלאַנד, און אַט איז אַהין געקומען אין עלעגאַנטער זונגגעראָמע, א זון פון א רייכן סוחר, א לאַראָנער לאָרד, מיט וועלכן די אייבר־דערמאַכטע פירמע שטייט שוין יאָרן־לאַנג אין פאַרבינדונג.

דערזעען דאָס ביאַלאָסטאָקער מיידל האָט שוין דער יונגער לאָרד ניט געקאָנט אויסקריגן פון ביזאַ (מאַקע ווי עס טעלעפאָנירט אין די דאָמאָנען), און ווערט פאַרליבט אין דער אַמאָנען, אַז איצט איז ער גרייט אין ליגלאַך צו מאַכן, זי זאָל נאָר מסכים זיין מיט אים חתונה צו האָבן, ס'חייסט ווערן א ביידע מ'קען ניט זאָגן, אויף ער איז אין שטאַרק געפעלן געוואָרן, אָבער זי איז א טאָכטער פון א באַלעבאַטישער הויז, גע־נאָסן א אידישע דערציאונג, האָט זי אים דערקלערט קורץ און שאַרף — ווילסטו מיך נעמען, מוזסטו אויף אָנגעמען מיין גלויבן.

אין שטעלן אויף פאַר, דער יונגער מאַן האָט א שטיקל צייט נאָכגעקלערט און איצט איז ער געקומען א פעסט־אַנטשלאָסענער "עניך־עמי".

אַזוי אַרום וועט אַיינגיין ביאַלאָסטאָק האָבן א אַרינגעלע שמחה — ס'וועט צוקומען אין דער משפחה א לאָרד.

צעשטאָכן א בדחן אויף א אידישער חתונה

דאָס אידישע טאָמאַשאָוו איז שטאַרק אויפגעבראָכט און אויפגערודערט צוליב א געשעהן אויף א אידישער חתונה, בעת וועלכן עס איז מערדערלאַך און גרויזאַם צעשלאָגן און צעשטאָכן גע־וואָרן דער באַהאַנטער דאָרט בדחן יעקב באַסיסט (מאַליסקאַ 9). דער אַנפאַל אויף דעם דערמאָנטן בדחן איז אָרגאַנ־קומען ביי פאַרגנדיקע אויטשטענד :

אויף דאָס אַנדלאָווע נאַם, 8, איז ביי ה' פּסח צימערמאַן די לעצטע טעג פאַרגע־קומען א חתונה, צו וועלכער עס איז באַשטיטט געוואָרן ה' יעקב באַסיסט אַרום בדחן. בעת דער לעצטער איז א אַזונט געקומען צו דער חתונה, אין צו אים צוגעגאַנגען דער עלטערער בדחן, שלמה יאָסל שפּיגלמאַן (וואַרשאַווסקאַ 17) און צוזאַמען מיט זאָך עטלאַכע דאָ גוט באַקאַנטע "העלדן" פון דער אַנ־טערוועלט, מערדערלאַך צעשלאָגן מיט אייזערנע כלים און צעשטאָכן מיט מע־סערס באַסיסטן, וועלכער איז געפאַלן א באַזאַוסטלאָזער. אויף די געשריאיגן פון עטלאַכע צוזשויער איז באַלד פון נאָס שוואַרץ געוואָרן פון מענשן, וועלכע האָבן דעם צעשטאָכענעם בדחן אָפּגע־פירט אַהיים, וואו ער ליגט ביז היינט צו בעט אין א שווערן צושטאַנד.

דער דאָזיקער מיאוס'ער אַנפאַל, וואָס איז פאַרגעקומען אויפ'ן באַדן פון נאָ־רישער קאַנקורענץ, האָט אַרויסגערופן א גרויסע אויפרעגונג צווישן דער טאָמאַ־שאָווער באַפעלקערונג. שלמה יאָסל שפּיגלמאַן איז באַלד נעלם געוואָרן פון טאָמאַשאָוו און ווערט געזוכט פון דער פּאָליציי. צוויי אונטערוועלט "העלדן" זיינען אַרעסטירט געוואָרן.

האָט מיט איינענע הענט דערשאָסן זיין זייב אויף באַפעל פון גענעראַל

ניין, ס'איז ניט קיין קאַפּיטל פון א שפּאַנענדן ראָמאַן ; ס'איז ניט קיין אויסגעקלערטע געשיכטע פון א שרייב־בער מיט א רייכער פאַנטאַזיע.

ס'איז א געשיכטע פון לעבן, אמת'ע פאַקטן, אמת'ע פאַקטן, וועלכע שטאַמען פון דער צייט פון דער וועלט מלחמה.

אַט די מלחמה, וועלכע האָט גע־באַקט אַזוי פיל אומגליקן אויף דער וועלט, און פון וועלכער די מענשן האָ־בען ביז היינטיקן טאָג זיך נאָך ניט באַפרייט.

אָבער די פאַקטן פון דער דאָזיקער טראַגעדיע, ווי א ליבנדיקער מאַן האָט מיט זיינע איינענע הענט געמוזט דער־שיסן זיין אייביק, זיינען ביז איצט געלעגן ערגעץ באַהאַלטן, קיי־נער האָט פון זיי ניט געוואוסט.

אָבער איצט האָט מען די דאָזיקע פאַקטן דורך א צופאַל אַנטדעקט, און די וואָס זיינען באַקאַנט מיט די איינצלהייטן, און די וואָס געדיינקט די באַטרעפנדע פּערזאָנען, ווילן ניט טראַכטן וועגן דעם אַז א שווידער.

ליט נאָר האָט דער יונגער, ליבנדיקער מאַן אויפיצער דערשאָסן זיין ווייב, אַזוי ווי דאָס געזעץ האָט פון אים גע־פאָרערט און ווי דער מיליטערישער קרינג גערוכט האָט אים באַפוילן, נאָר ער האָט, גלייך נאָך דעם, זיך אַליין אַריינגעשאָסן א קויל אין קאָפּ.

דער אומגליקלאַכער האָט די טראַ־געדיע ניט געקאָנט אַריבערטראָגן.

דאָס האָט פאַסיקט, ווי געזאָגט, אין דער צייט פון דער וועלט מלחמה, אין א געענטער פון דער עסטרייכישער, אַד־מיי. וועלכע האָט ביז פאַרגעניג, געפּרעסט אין א שטילן, א שטילן, א געפּרעסט, א צוריקגעצויגענע, אָבער זייער א פּלייסיקן.

זי איז געווען באַקאַנט אַלס מאַר־געט. זי איז ניט געווען קיין שיינע, אָבער זי האָט געהאַט אַנצייגנדע אויס־גען, אין אַן אַרטיי לעבן, וואו די אויפיצערן האָבן געהאַט אַזוי ווייניק פרויען אַרום זיך, האָט מאַרגעט גע־האַנט האָבן א כד פאַרעהרט.

זי האָט עס אָבער ניט געוואָלט.

זי איז געווען א שטילע, א צוריק־געצויגענע, א מין איינגעשלאָסענע אין זיך, ווען האָט מען זי ניט געזען, אין געערשאַפט, ווען האָט זי מיט אַר־מען פאַרבראַכט, מען האָט זי אַלע מאָל געקאָנט זעען ביי איר שרייב־טיש, אין דער אַנטלאָפן אין דער אַנ־טלאָפן, אין דער אַנטלאָפן אין דער אַנ־טלאָפן.

אַט מיט א געפיל פון אמת'ער מו־טער ליבע און שרעק האָט זי דאָס יונ־גע מיידל צוגעצויגן צו זיך :

— זאָג מיר, רעי, זאָג מיר, קינד — האָט זי זיך געבעטן ביי איר — האָט חלילה עפּעס שלעכטס מיט דיך פאַסירט ?

רעי האָט נאָך אַלץ קיין וואָרט ניט אַרויסגעלאָזט פון איר מויל. אירע בלאַסע ליפּן זיינען אַזוי ווי געבליבן פעסט צענויפגעפּרעסט און געשלאָסן.

פון חוה'ס גוטע רייד האָט איר יונ־גע ברוסט זיך צענומען הויבן אין דער לופט. דער קוואַל פון צרות און פון בושה איז געווען איבערפליסן. זי איז צוגעפאַלן מיטן קאָפּ צו חוה'ס ברוסט און זי האָט אויסגעבראָכן אין א האַרצ־רייסנדן געוויין.

— קינד מיינס, קינד מיינס, באַרו־איק זיך ! — האָט חוה זי געדריקט צו זיך, געקושט און געגלעט די האָר פון איר קאָפּ, געגעבן צו איר גוטע רייד און געווּסט זי צו באַרואיקן. זי האָט פאַר קיין פאַל ניט געקאָנט פאַרשטיין וואָס מיט איר האָט פאַסירט.

א קורצע ווייל איז פאַראיבער אין שווישלשווינג. עס האָט זיך נאָר גע־הערט רעי'ס שלוכץ'ען, וואָס האָט זיך אַזוי ווי קעגן איר ווילן, אַרויסגעריסן פון איר ברוסט. חוה האָט געמאַכט, אַז די בעסטע זאַך וועט זיין, צו לאָזן איר זיך אויסוויינען. אפשר וועט זי דערנאָך קאָנען דערציילן וואָס מיט איר איז געשעען.

זי האָט אַרומגענומען און געדריקט צו זיך. אין שטוב איז קיינער ניט גע־ווען. בעז איז געווען ערגעץ אין סטרעט און די קלענערע קינדער האָבן זיך נאָך ניט געהאַט צוריקגעקערט פון סקול. חוה האָט זיך ערשט איצט געבאַפּט אַז דאָס מאַדאַם, וואָס רעי איז איר געקומען אין מיטן טאָג, ווען זי האָט, געוויינלאַך, געדאַרפט זיין אין מר. גאָרבערס אפיס, זאָל דאָס מעגלאַך זיין, האָט זי געטראַכט, אַז רעי האָט איר שטעלע פאַרלאָרן ? ווי קאָן דאָס זיין ? פאַרוואָס ? אַן אויב אפילו, יאָ, דאַרף מען אַזוי ווייגען ? דאַרף מען אַזוי אָפּערן ? דאַרף מען זיין אַזוי פאַר־ווייסדיק ?

רעי איז געלעגן מיטן קאָפּ באַהאַלטן אויף חוה'ס שויס. זי האָט זי פעסט אַרומגענומען מיט ביידע הענט. אַזוי ווי זי וואָלט ביי איר געווּסט שוין קען פרעמדע, בייזע מעגשן, וואָס האָבן זי פאַרפאָלגט. זי איז געווען איינגע־רעט אויף ווי א קליין, שוואַך הינטל, וואָס האָט ערגעץ פאַרבלאָנדזשעט פון דער היים און זוכט שוץ.

ענדלאַך האָט רעי אויפגעהערט ווייי־נען. זי האָט אַביסל אויפגעהויבן דעם קאָפּ און האָט מיט א לויטערן בליק אין מיט א ווייטאַנדיקן שמייכל אויף די בלאַסע ליפּן א קוק געטאָן צו חוה'ן.

— נו, קינד, שוין איבערגעגאַנגען ?

— האָט חוה זי געפרעגט מיט דער צערטלאַכקייט פון א מאַמע און א אַרויס־געשלוכצט :

— איך האָב זיך געקריגט מיט דער מומען...

חוה האָט געקוקט אומרואיק און פאַרוואונדערט. — און אַז מ'קריגט זיך שוין מיט א מומע, דאַרף מען אויעק פון הויז ? דאַרף מען אַזוי ווייגען ?

— פאַרוואָס האָסטו זיך געקריגט מיט דער מומען, — האָט חוה גע־פרעגט.

דער האָט ניט אַזוי גיך געענטפערט. ס'איז געווען קלאָר צו זען, אַז ס'איז אַרומגענומען שווער צו רייד, אַן אַ שווערער שטיין האָט געדריקט איר האַרץ.

— וואָס פאַרט האָט דאָרט פאַסירט, — האָט חוה געפרעגט איין מאָל נאָכ־אַנדערן.

(ווייטערעס קומט)

אידישע וואָרט

איז די גרעסטע אידישע פרינטינג שאָפּ אין קאַנאַדע

א דאַנק אונזער נייער גרויסער מאַשין

קאָנען מיר איצט אַרויסגעבן

נאָך בעסערע און שענערע אַרבעט אין דער קירצסטער צייט

ספּעשל פאַר קאַנטרי סטאָרקיפּערס

שיקט אונז צו אייערע

סייל פּאָסטערס

מיר האָבן אַלע מעגלאַכקייטן צו דרוקן די שענסטע סייל פּאָסטערס אין 24 שטונדן

אַלע זיינען צופרידן פון אונזער פרינטינג אַרבעט

THE ISRAELITE PRESS LIMITED

165 Selkirk Ave. -:- Phones: 52 213-55 409

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

(פאָרזעצונג)

— אַט איז א שטריק, לאַמיר אים הייגנען ! — האָט אימיצער אויסגע־שריען.

עס האָט זיך מאַקע באַוויזן א לאַנ־גע אַן זיין שטריק. ביי אימיצן אין דער האַנט. עטלאַכע מענער האָבן אונטערגעגאַפּט און פאַרוואָרפן אַרום א דיקן צווייג פון איינעם פון די בוימער וואָס זיינען געשטאַנען ביי דער זייט פונם חצר.

—מיר וועלן שיסן, אויב אימיצער וועט וואָגן אים שלעפּטן טאָן ! — האָט געדונערט דער שעריף, אַרויס־כאַפּנדיק דעם רעוואָלווער פון זיין גאַרטל.

די אַנדערע אַרום אים, האָבן אויך אַרויסגעכאַפּט זייערע רעוואָלווער.

דזשעף אין אַרומגעלאָפן צווישן די אויפגערעגטע פאַרמער און ער האָט זיי נאָך מער געדרייט.

זי האָט זיך געפילט עכט, כאָטש בען האָט זי זעלבן אויבערגעגאַנ־אַיין, אַן כאָטש ער האָט געטאָן אַלץ וואָס ער האָט געקאָנט, צו מאַכן זי שטאַרק, אָבער דאָס שטאַרקע מיט איר כאָן ?

דער, קינד ? — האָט מאַדאַם קריי־דער זיך שטאַרק דערשראָקן און זי האָט איר אָנגעכאַפּט ביי ביידע הענט — וואָס האָט מיט דיר פאַסירט ? זאָג, נעם מיר ניט אַרויס די נשמה.

חוה האָט אַלע מאָל ליב געהאַט דאָס יונגע מיידל און זי איז אַלע מאָל גע־ווען גערן ווען זי איז געקומען צו איר אין שטוב. זי האָט זי ליב געהאַט פאַר איר שטילקייט און פאַר איר באַשיי־דענקייט. זי האָט געקוקט, אַז זי דאַרף זי ליב האָבן דערפאַר וואָס זי האָט ניט קיין מאַנט און ניט קיין מאַכט און וואָס זי דאַרף זיך דאַרפן ביי א בייזער מוטער, וועלכע האָט איר איינגעגעבן קינדער . . .

איצט האָט זי נאָך מער דערפילט א נאַענטקייט צו דער יתומה . . . האָט בעז דאָך אויף אירע קינדער זייער פאַטער פאַרלאָרן . . . זיינען דאָך אויף אירע קינדער יתומים געוואָרן . . .

מיט א פריינטלאַכן אויסדרוק אויף איר בלאַסן פּנים האָט די יונגע אַל־מנה, חוה קריידער, געגעבן די טיר פאַר דער דערשראָקענער רעי מילער.

— קום אַריין, רעי — האָט חוה זי אָנגענומען ביי דער האַנט — פאַר־וואָס האָט מען דיך אַזוי לאַנג ניט געזען ?

חוה האָט אַזוי ווי זיך צוגעוואוינט צו דעם געדאַנק אַז זי איז אַן אַלמנה, זי האָט ניט אויסגעטאָן דאָס שוואַרצע קלייד פון זיך, אָבער דעם גוטן אויס־דרוק אויף איר פּנים האָט זי ניט אויס־שטאָרבן מיט איר כאָן ?

דער, קינד ? — האָט מאַדאַם קריי־דער זיך שטאַרק דערשראָקן און זי האָט איר אָנגעכאַפּט ביי ביידע הענט — וואָס האָט מיט דיר פאַסירט ? זאָג, נעם מיר ניט אַרויס די נשמה.

חוה האָט אַלע מאָל ליב געהאַט דאָס יונגע מיידל און זי איז אַלע מאָל גע־ווען גערן ווען זי איז געקומען צו איר אין שטוב. זי האָט זי ליב געהאַט פאַר איר שטילקייט און פאַר איר באַשיי־דענקייט. זי האָט געקוקט, אַז זי דאַרף זי ליב האָבן דערפאַר וואָס זי האָט ניט קיין מאַנט און ניט קיין מאַכט און וואָס זי דאַרף זיך דאַרפן ביי א בייזער מוטער, וועלכע האָט איר איינגעגעבן קינדער . . .

איצט האָט זי נאָך מער דערפילט א נאַענטקייט צו דער יתומה . . . האָט בעז דאָך אויף אירע קינדער זייער פאַטער פאַרלאָרן . . . זיינען דאָך אויף אירע קינדער יתומים געוואָרן . . .

מיט א פריינטלאַכן אויסדרוק אויף איר בלאַסן פּנים האָט די יונגע אַל־מנה, חוה קריידער, געגעבן די טיר פאַר דער דערשראָקענער רעי מילער.

— קום אַריין, רעי — האָט חוה זי אָנגענומען ביי דער האַנט — פאַר־וואָס האָט מען דיך אַזוי לאַנג ניט געזען ?

חוה האָט אַזוי ווי זיך צוגעוואוינט צו דעם געדאַנק אַז זי איז אַן אַלמנה, זי האָט ניט אויסגעטאָן דאָס שוואַרצע קלייד פון זיך, אָבער דעם גוטן אויס־דרוק אויף איר פּנים האָט זי ניט אויס־שטאָרבן מיט איר כאָן ?

— זי האָט זיך געפילט עכט, כאָטש בען האָט זי זעלבן אויבערגעגאַנ־אַיין, אַן כאָטש ער האָט געטאָן אַלץ וואָס ער האָט געקאָנט, צו מאַכן זי שטאַרק, אָבער דאָס שטאַרקע מיט איר כאָן ?

— וואָס איז דיר, רעי ? וואָס איז דיר, קינד ? — האָט מאַדאַם קריי־דער זיך שטאַרק דערשראָקן און זי האָט איר אָנגעכאַפּט ביי ביידע הענט — וואָס האָט מיט דיר פאַסירט ? זאָג, נעם מיר ניט אַרויס די נשמה.

חוה האָט אַלע מאָל ליב געהאַט דאָס יונגע מיידל און זי איז אַלע מאָל גע־ווען גערן ווען זי איז געקומען צו איר אין שטוב. זי האָט זי ליב געהאַט פאַר איר שטילקייט און פאַר איר באַשיי־דענקייט. זי האָט געקוקט, אַז זי דאַרף זי ליב האָבן דערפאַר וואָס זי האָט ניט קיין מאַנט און ניט קיין מאַכט און וואָס זי דאַרף זיך דאַרפן ביי א בייזער מוטער, וועלכע האָט איר איינגעגעבן קינדער . . .

איצט האָט זי נאָך מער דערפילט א נאַענטקייט צו דער יתומה . . . האָט בעז דאָך אויף אירע קינדער זייער פאַטער פאַרלאָרן . . . זיינען דאָך אויף אירע קינדער יתומים געוואָרן . . .

מיר דרוקן פון א ביזנעס קאַרטל ביז א בוך

אידישע וואָרט

איז די גרעסטע אידישע פרינטינג שאָפּ אין קאַנאַדע

א דאַנק אונזער נייער גרויסער מאַשין

קאָנען מיר איצט אַרויסגעבן

נאָך בעסערע און שענערע אַרבעט אין דער קירצסטער צייט

ספּעשל פאַר קאַנטרי סטאָרקיפּערס

שיקט אונז צו אייערע

סייל פּאָסטערס

מיר האָבן אַלע מעגלאַכקייטן צו דרוקן די שענסטע סייל פּאָסטערס אין 24 שטונדן

אַלע זיינען צופרידן פון אונזער פרינטינג אַרבעט

THE ISRAELITE PRESS LIMITED

165 Selkirk Ave. -:- Phones: 52 213-55 409

Classified Section קלאַסיפייד סעקשאָן

ספּעציעלע פריזן פאַר אַרווערטיזינג אין דער קלאַסיפיצירטער אָפּטיילונג:

איין מאָל, 5ס. פּער אייניט ליין		3 מאָנאַטן, $2.15	אייניט ליין
פאַר א וואָך, 20ס.	" "	6 מאָנאַטן, $4.00	" "
פאַר א מאָנאַט, 75ס.	" "	פאַר 1 יאָר, $7.50	" "

:-: צו פאַרענטן :-: FOR RENT

באַלפּוריא אפּאַרטמענטס

די שיינהייט און שטאָלץ פון דער נאָרט ענד

די שענסטע און בעסטע סוויטס וואָס אירגענד וועלכער נייער אפּאַרטמענט פאַרמאָגט. דאָס לעצטע וואָרט פון מאָ דערנע איינריכטונגען, מאָדערניסטישע העקאָראַציעס, דער גרעסטער און שענסטער פּרוּוואַטער נאָרטן פלאַץ צווישן ביידע אפּאַרטמענטס.

3 און 4 רום סוויטס, דערוצירט רענט פאַר דעם נעקסטן סעזאָן, באַזאָרגן זיך מיט א סוויט וואָס שנעלער.

סוויטס פון 2 ביז 5 רומס אין די פאָל־גנדיקע אפּאַרטמענטס :

וואַגעל אפּאַרטמענטס, קאָר. אַטלאַנ־טיק און אייקינס, מיט אַלע מאָדערנע איינריכטונגען און פרידזשידייר.

קאַרמאַן בלאָק, באַראָוס עווע., אַזוי פיי נישינג, עלעקטריק סטאָווס.

נאָבל אפּאַרטמענטס, 126 אַלפּרעד עוו נאָבל אפּאַרטמענטס, קאָר. סט. דזשאָן און מיין.

דעפּפּיין אפּאַרטמענטס, קאָר. מאָנטן און פּאַוועס.

רענט פון $25.00 און העכער.

זאָג איר דאַרפט א סוויט זעט זיך מיט אונז וואָס שנעלער, וואו איר קענט קריגן דעם בעסטן אויסוואָל.

געלט צו לייען אויף ביליקן אינטערעס

אינשורענס פאַר אַלערליי צוועקן.

Sheps Agencies Ltd.

804 מיין סטריט

טעלעפאָנס 761 55 און 807 53

צו פאַרענטן א שיינעס 3 רום סוויט אין באַרטניק אפּאַרטמענטס. מעסיקער רענט, זיך וועגן צום קערטייקער סוויט "ד", טעלעפאָן 56.668.

צו פאַרענטן א גרויסע געפאַרנישטע רום. זיך וועגן אין 484 פלאָרא עווע.

צו פאַרענטן א סוויט פון 5 גרויסע רומס בטן פלאָר, ניי דעקאָרירט, הייי־סע וואַסער אימער, סקרין וועראַנדע, סטים באַהייצונג, $40 א מאָנאַט. קאָן מיטן סעפּטעמבער 1טן, 390 סעל־טירק עווע. טעלעפאָן 56.061

נאָן בלאָק, דערבי און דזשאָרדזשיס, 4 רום סוויטס, ניי דעקאָרירט, $25 א מאָנאַט. טעלעפאָנירט 23.631

UNION LOAN & INVEST. CO.

ווינניפּעג ביטש,

דער וואָר, אַדער פאַר זיך עכט. מע־סיקער רענט, זיך וועגן אין 21 פאַרט, ווינניפּעג ביטש, מרס. שמעלניצקי.

צו פאַרענטן א 4 רום סעמי מאָדערן קאָטעדזש: אינגאַנצן אַרומגעצאַמט. זיך וועגן צו

MISS PATTERSON

465 Flora Ave. Winnipeg

:-: פערזענלאַכעס :-: PERSONAL

היים און אָפּיס פאַרניטשור פאַרלאַנגט פאַר מזומן געלט.

KILSHAW'S

Auctioneers

Canada Bldg. Phone 29 040

מאָטאָר טורעסטן

מיר מאַכן פאַרבינדונגען צווישן מאָ־טאָריסטן און אַוטאָמאָביל קאָמפּאַניס

ריל עסטעיט

שנעלע, אַרענטלאַכע באַהאַנדלונג פאַר קויפער און פאַרקויפער. מאָדערנע דזשעס און לאַנגע אונזער ספּעציאַליטעט

שיפּס קאַרטן און געלט שיקונג

דורך "באַלטיק אַמעריקע ליין"

געשעפט געלעגנהייטן

דער גרעסטער אויסוואָל פון גוטע גע־שעפטן אין שטאָט און אין קאַנטרי. עס וועט זיך אייך באַצאָלן זעען

ה. פּערלמאַן און ג. זעלטשען

MUTUAL AGENCIES

874 Main St. Phone 51 000

ארבעטער פאַרלאַנגט

פאַרלאַנגט א קאַפּל פאַר א קאַנטרי סטאָר, דער מאַן צו העלפן אין סטאָר און די פרוי זאָל באַרייטן מעזשן מיט באַרד. זיך וועגן צו דאָס אידישע וואָ